

Sofus går seg bort

Tekst/illustrasjoner:

Ariane Schjelderup

Filosofiske spørsmål:

Ariane Schjelderup og Øyvind Olsholt

Sist oppdatert: 31. mars 2004

Sauene i Norge går fritt på utmarksbeite om sommeren – i likhet med geitene. De går ute i all slags vær, og pelsen er så tykk at hverken vind eller regn trenger igjennom. Men noen ganger kan været skape litt problemer likevel – slik det gjorde for lammet Sofus i denne historien.

Livet er jammen herlig, særlig når man er et lam og kan være ute i skogen hele sommeren sammen med mamma, tante og to kusiner. Det syntes iallefall Sofus – helt til den høstdagen det blåste så fælt. Plutselig var nemlig ikke mamma eller de andre å se noe sted, han var helt alene i skogen!

Nå skulle man tro at det ville være gøy å utforske skogen på egen hånd, og at Sofus var gammel nok til å klare seg selv. Det var jo høst, og han var allerede tre måneder gammel.

Men Sofus syntes ikke dette var gøy. Sauer liker seg nemlig best sammen, i en flokk. Og selv om han hadde vokst veldig i løpet av sommeren og snart var klar til å vennes fra moren sin, er ikke tre måneder så mye å skryte av. Han ble derfor redd og fortvilet. Han brekte så høyt han bare kunne, for det er slik sauer roper til hverandre. Men ingen hørte ham. «Hu-hei,» sa vinden, og blåste bort stemmen hans.

Hysj, hva var det som knakte borti skogen? Det var en dame som var ute og plukket sopp. Hun fant ikke stort, for Sofus og familien hans hadde spist opp det meste. Hun var litt ergerlig, både på grunn av soppen og for at sauene hadde vært i hagen hennes og spist blomster. Men Sofus så helt fortapt ut, og brekte så trist. «Skitt au med den soppen,» tenkte hun, «jeg får hjelpe ham i riktig retning – de andre sauene er jo rett der borte.»

Sofus prøvde å løpe i alle mulige retninger. Han hadde ikke sett så mange mennesker i løpet av sommeren, og ble forvirret av denne sopplukkende damen! Men han kom seg på rett vei, og trippet engstelig bortover et tråkk mens han brekte fortvilet til mor nok en gang.

Men hva var det for en lyd han hørte? Det var mammas bjelle! Sofus satte i et gledesprang, og et gledesbrek, og løp så fort at han nesten snublet og falt. Damen måtte le, så glad virket han. Men det gikk bra – og endelig var han trygt tilbake hos mor og søsknene sine!

«Mamma, mamma, det var vindens skyld,» brekte Sofus: «den tok stemmen min med seg.» «Nei,» sa vinden, «det er bondens skyld, som ikke passer bedre på dere.» «Du får passe bedre på neste gang,» sa mor, og slikket ham rundt ørene.

Denne historien er basert på en virkelig hendelse. To dager senere satte et av de andre lammene seg fast i et gjerde. Lammet ble hengende etter benet, men ble tilfeldigvis oppdaget av «soppdamen» som fikk tilkalt hjelp. Lammet kom heldigvis fra det uten mén denne gangen.

Ideer til filosofiske samtaler

1. Passe på dyrene (1)

Sofus og familien hans var alene ute i skogen hele sommeren, uten noen til å passe på seg. Synes du vi burde passe bedre på sauene våre, og ikke la dem gå alene hele sommeren? Ulvene går også alene ute i skogen, uten noen til å passe på seg. Synes du vi burde passe bedre på ulvene også? Hvorfor (ikke)?

2. Passe på dyrene (2)

Hvilke dyr bør vi passe på:

– dyr vi eier (hvis ja: hva med dyr vi ikke eier?)?

– dyr som ikke klarer å passe på seg selv (hvis ja: hva med dyr som klarer å passe seg selv?)?

– dyr som har det vondt (hvis ja: hva med dyr som ikke har det vondt?)?

– dyr som gir oss et produkt, f.eks. ull eller melk (hvis ja: hva med dem som ikke produserer noe (kjæledyr?)?)

– ufarlige dyr (hvis ja: hva med dyr som biter eller klorer? eller mot en sint elg i skogen?)?

– dyr som oppfører seg pent (hvis ja: er det greit å være slem mot dyr som ikke gjør som vi sier?)?

– dyr vi er glad i (hvis ja: skal vi ikke bry oss om andre dyr enn de vi har selv? eller går det an å være glad i alle dyr som vi ser?)?

– alle dyr – uansett? I tilfelle: har vi ansvar for å passe på dyr som andre eier? Kan vi passe på dyrene i skogen, dyrene i Afrika?

Er det noen dyr du ikke synes vi bør hjelpe uansett? Hvilke dyr er i tilfelle det, og hvorfor bør vi ikke hjelpe dem?

3. Dyremat eller havepryd?

Når vi ikke passer på dyrene hender det at det går ut over andre. «Soppdamen» var f.eks. irritert over at sauene kom inn i haven og spiste blomstene hennes. Hva er viktigst: at sauene får spise det de vil eller at haveblomstene får leve?

4. Flokkdyr eller individualist?

Sofus var lei seg fordi han var alene i skogen. Det er fordi sauer er flokkdyr; de beveger seg alltid i samlet flokk. Er mennesker også flokkdyr? Eller er vi mer som haren eller reven, som foretrekker å streife rundt og oppdage ting helt på egen hånd? (Flere spørsmål om det å leve i flokk finner du under fortellingen om Mia og hesten Trygg.)

Uttrykk med sau

dum som en sau
– veldig dum

snill som et lam
– veldig snill

gå som en saueflokk
– brukes nedsettende om mennesker som følger en leder kritikkløst; det kan også brukes om en gruppe som beveger seg uten orden

sort får
– en som på grunn av sin dårlige oppførsel bringer skam over sin familie

ulv i fåreklær
– en som er ond og/eller farlig, men later som om han/hun er snill, uskyldig og harmløs

Å kjenne sine får
– uttrykket stammer fra Det nye testamente (Joh. 10.14) hvor Jesus sammenligner seg selv med en hyrde, han sier at han vet hvilke sauer (dvs. mennesker) som tilhører hans hjord (flokk) og som han må passe på

Det fortapte får
– stammer fra Jesu lignelse om fåret som kom bort fra hjorden (Lukas 15.4, se også Salm. 119.176 og Matt. 10.6 og 15.24)

5. Å gå seg bort

Sofus kom bort fra familien sin. Har du noen gang gått deg bort? Hvordan føles det å gå seg bort? Er det som å:

- drømme?
- miste favorittleken eller -tingen din?
- krangle med mamma?
- oppdage et nytt sted?

Hva kan du gå deg bort i:

- en film?
- en by?
- en skog?
- tanker?
- ansiktet til noen?
- følelser?

Er det alltid dumt å gå seg bort? Eller kan det være fint noen ganger å måtte finne ut av ting på egen hånd?

Mange sauer går tapt på beite!

Mange sauer kommer aldri hjem fra beite. I 2001 var det hele 117 277 sauer som gikk tapt på beite. Av disse ble 30 125 tatt av rovdyr (det var iallefall så mange som det ble gitt erstatning for). Av disse 30 125 døde:

- 3 060, angrep fra bjørn
- 828, angrep fra ulv
- 13 621, angrep fra jerv
- 7 429, angrep fra gaupe
- 894, angrep fra ørn
- (i tillegg ble 4 293 erstattet som drept av uspesifisert rovvilt)

De resterende 87 152 sauene som gikk tapt på utmarksbeite døde av sykdommer, giftige planter, ryggvelt (de falt på ryggen, og kom seg ikke opp igjen), drukning i myrer, ulykker m.m.

Kilde: Statistisk sentralbyrå